

művészet fellendítésének alapvető munkájából a tehetségével arányos és köteles részt kivehesse magának.

Nem az aratás vár rá, hanem a szántásvetés nehéz munkája, melyben mindnyájunknak segítségünkre lehetne.

A számtalan nemzetközi kiállítás, a könnyű utazás lehetősége, a sok művészi folyóirat és fényképezés, mind-mind közrehat, hogy az eddigi zárt történelmi stílusok helyett a jövőbeni stílusa internacionális ízű legyen. Van-e szebb feladat, mint az arra való törekvés, hogy ennek a most kialakuló modern stílusnak egy magyaros változata legyen? Mint ahogyan volt annak idején olasz-francia-német, sőt még angol reneszánsz is? (A magyar reneszánszban nem hiszek, bár sokan állítják, hogy volt!)

Mi örömmel látjuk, hogy a magyar művészet is az önálló vámterület jegyében áll s fokozatosan, minden téren találkozunk a nemzeti törekvések érvényrejuttatásával. Természetes, és csak első percben látszik csudála-

tosnak, hogy ezzel hódítottuk meg Európa rokonszenvét a milánói kiállítás alkalmával.

A palánta tehát kibújt a földből, s csak gonddal, szeretettel kell ápolnunk ezentúl.

Kertészre tehát nagy szükség van s mint ilyen üdvözlöm Takácht is, abban a reményben, hogy amilyen gyorsan akklimatizálódott az amerikai levegőhöz, — éppen olyan gyorsan és könnyen hozzásimul majd az itthon küzködő hazafias gárda nemzeti törekvéseihez is.

Szívből kívánom, hogy minél nagyobb érdemei legyenek ezen a téren s hogy vagyonos osztályunk módot nyújtson neki sokoldalú tehetségének kifejtésére — feltéve, hogy csakugyan hazajön.

Mert nem hiszi, aki nem tudja, hogy minden gyermekkori emlék, a régen hallott falusi harangszó, az itthon hagyott család szeretete, — szóval a honvágy dacára: művészembernél ehhez is erős elhatározás kell, — talán nagyobb, mint az, amely őt az idegenbe vitte.

Csak egy kis önzés legyen benne . . .

A POROSZ KÉPVISELŐHÁZ ÉS A MODERN IPARMŰVÉSZET.

IRTA: M. E.

MI, akik hozzászoktunk ahhoz, hogy a magyar parlamentben kulturával, művészetekkel édeskeveset törődnek, s komoly felszólalás, magas színvonalú vita sohasem támad a kultusztárca illető tételénél, részint megszívlelendő jelenségként, részben okulás céljából alább kivonatossan közöljük Münsterberg porosz képviselőnek a beszédét, amelyben Németország iparművészeti jövőjét fejtegeti. Amit elmond, az a mi speciális viszonyainkra alkalmazva is kitűnően megállja a helyét, egyben pedig példaadás arra, hogy a parlamenti munkálkodásnak hálás

talaja lehet a nálunk tudatlanságból lenézett nemzeti kultúra, amely nélkül nem lehet, de nem is lesz soha nemzeti erő, nemzeti állam.

Münsterberg beszédében a tudományos és művészeti élet főbb jelenségeit tárgyalva, a következőket mondja:

Németország az ipar és kereskedelem terén kétség-telenül óriási világhatalommá váltott, és pedig azért, mert a birodalom értett ahhoz, hogy részint kitűnő iskolai képzettség, részint a tudományok előrevitele s a technikai haladás alapján elsőrangú helyet biztosítson magának. A művészetek terén a világforgalomban azonban nem sikerült kivívni ezt a kiváló pozíciót. Anglia és Franciaország sokszorosan túlszárnyalnak bennünket, s tudósítóink

egyhangúlag állapítják meg, hogy például Amerikában a német képzőművészet meg az iparművészet nagyon kevésbé ismert el eddig. A st.-louis-i világiállítás azonban valószínűleg adott valami fordulatot a dolognak... Itt azután a szónok hosszasan tárgyalja Germánia helyzetét, majd így folytatja: Uraim, a fiatal generáció kell hogy jobban megtanulja szemének, kezének s főleg értelmének erősebb használatát, s kell hogy vonal- és színérzékét újra magasabbra képezze. Ezért küzd igen tisztelt képviselőtársunk: Schenckendorff is körülbelül húsz éve e magas házban, hogy az ifjúsági kézimunka fiatalágunknál erősítse meg végre-valahára a gyakorlati munka szeretetét, s hogy szem és kéz képezze ki a kivitelben megnyílvánuló értelmet. (Helyes. Úgy van.)

Egyéni látás, egyéni megfigyelés s a látottnak visszaadása, erős rajztudás, az a cél, amelyen a modern rajzoktatás mintegy alapon nyugszik, s amely rajzoktatás az én igen nagy örömömre immár az összes iskolákba bebocsátást nyert. A st.-louis-i kiállításon láttuk ez oktatás eredményeit. Hiszem, hogy emlékeznek még, uraim, arra a külön kiállításra, amelyet az ott kiállított növendékmunkákból számunkra is hozzáférhetővé tettek, s alig múlt néhány hónapja, hogy az itteni iparművészeti múzeum is hasonló kiállítást rendezett egyes növendékeknek a modern rajzoktatás alapján készült válogatott munkáiból. És ha számbavettem is, hogy e munkák abból a célból, hogy a lehető legjobb benyomást keltsék, nagy elővigyázattal válogatódta össze, még akkor is az a tanulság belőlük, hogy meglepően gazdag művészi forrás van az ifjúság lelkében, amelyről előbb nem volt fogalom, s ha ez a modern oktatás teljesíti kötelességét, az egyszerű, természetes szépség tudását adja ajándékkul, s ami fő, oly művészi termelést, amely az őszinteségen, meggyőződésen alapszik. Erre van szükség, s ehhez nem kell csupa művészekből álló nép.

A harmadik szempont, amelyet az államhoz való kapcsolatban tárgyalni óhajtok, a művészet és a kézművesség egymáshoz való viszonya. Idestova egy esztendője bátor voltam arra rámutatni, hogy a kultúrellet eme két nagyjelentőségű faktorát mentől bensőbb vonatkozásba kell hoznunk egymással, s nagy örömmel látom, hogy felszólalásom szélesebb körök barátságos méltánylásával találkozott. Bruno Paulnak az iparművészeti iskola igazgatójává való kinevezetése az államkormányzatnak új programját jelenti, azt, igen tisztelt uraim, hogy régi sablonok félredobódnak, s hogy maga a kormány is tudatában van új céljának, amely természetesen folytonosan figyelemmel van a történeti alapra, s régi jó dolgoknak becsülésére, amellyel, hogy a művészeti oktatás átalakításán, megújításán fáradozik. Mindenesetre bizonyos, hogy emez iskolák az összes különböző szakintézményekkel egyetemben elsősorban a művészeti hazugságok ellen viselnek hadjáratot. Kell, hogy letörjék azt az irányt, amely préselt papírból fát imítál, amely bronzot és kovacsolt remeket cinköntvényből készít, s az a torzszülött is, amely például linoleumból tölgyfa-padlónak anyagbeli hatását akarja kicsalni. Mindezek oly

dolgok, amelyeknek a modern művészetből, művészi iparból el kell tűnniök. Ez a törekvés mindig erősebben nyomul homloktérbe. Az angolok bölcs John Ruskinje s a fanatikus Morris harcoltak ezért legelőbb. Németországban mintegy másfél évtizede ugyanezért folyik erősen a küzdelem. Neveket említsek? Íme, itt vannak: Obrist, Riemerschmidt, Schultze — Naumburg, Peter Jessen, Muthesius, Schmidt — Dresden, Läger. Hogy a hesseni nagyherceg milyen nagylelkű, meleg érdeklődéssel viseltetik e kérdéssel szemben, általánosan ismeretes. A legszigorúbb igazság az egyik, a hamis látszat legteltesebb kiküszöbölése a másik oldalon, a munkabeli jóság és szépség megbecsülése szemben a szemfényvesztéssel és csalással: ezek az új irány ismertető jelei. Kell, hogy régi századok virágkorához hasonlóan ismét művészeté válják az iparos kézimunkája, és ha Herrmann Muthesius ezt az elvet egyszerűen úgy fejezi ki, hogy: »cél, anyag, szerkezet a modern művészet egyedüli irányítója«, akkor rövid néhány szóval ugyanazt mondta, amiért modern művészek tömege munkálkodik.

Az 1902. évi düsseldorfi kiállítás meggyőzően bizonyította, hogy az előbb bizonyos mértékig művészetlenségnek látszó vas a modern technikával szemben a művészi kezelésnek elsősorú anyagává vállott, s a tavalyi drezdai kiállításnak, eltekintve egyes túlhajtástól és féktelenségtől, óriási sikerei voltak, mert egységes eszmének szolgálatában állott s azokon az elveken épült fel, amelyeket előbb vázolni szerencsém volt. Uraim, a művészetek egysége, a kézi és gépmunkának céltudatos, modern, művészi vezetéssel való összekötése a művészet és ipar egybeolvadásának legfelsőbb célja. És jellemző az is, uraim, hogy most már nem tűnik el a művész munkája mögött, sőt valamennyi kiállítás iparművészeti alkotása művészekkel áll kapcsolatban. Az önök valamennyijének jóismerőse, Boule, Chippendale elmúlt századok kódén keresztül, hisz' típusokká vállottak. S éppen olyan jól tudja mindenki, mit jelent a Läger váza, a Gallé vagy a Köpping üvegforgalma, hogy micsoda a Pankok, Albin, Müller, Behrens meg a többiek interiór művésze. Valamennyien egy régiből újjá, jobbá váló időnek karakterisztikonjai. És abból, uraim, hogy a művészek neve mindegyre szorosabban kapcsolódik az iparhoz, szerény nézetem szerint a középosztály sok bajának orvoslása, a kisipar kiemelkedése, szóval: jobb jövő következik.

Ezen az ösvényen haladva még egy nyereségünk lesz. Utat nyitunk az igazi nemzeti művészetnek. Mert ha az egész modern irányzat egyedül és kizárólag fényűzési cikkeik előállításában fajulna el, a mozgalom halott. Azt az irányt, amely csupán gazdag emberek számára dolgozik, a legjobb akarattal sem lehet nemzeti művészetnek nevezni. Hiszen éppen az a törekvés, hogy szerény eszközökkel jót, művészi szempontból kifogástalant és megfelelőt alkossunk, s amely törekvés különösen Drezdábanült örvendetes diadalt, a nemzeti művészethez vezető egyedüli, üdvözítő út. Mert jól jegyezzük meg, csak akkor lehet a megkövetelhető munkát elvégeznünk, ha a népeség mentől szélesebb rétegében emeljük a művészi ízlést.

Dr. Gerschel barátom a múlt esztendőben azon panaszkodott, hogy az iparművészeti iskolák legtöbb végzett növendéke az életbe kikerülve használhatatlanná válik. Azt hiszem, teljesen igaza volt, de állítom, hogy nem annyira a növendékekben, mint inkább a tanítási rendszerben volt a hiba. Ha az új rendszer újabban felállítandó, mentől több műhelyben megveti a lábát, e bajok megszüntetését fogja eredményezni.

Ha azután az alkalmazott művészetek lépcsőjén néhány fokkal magasabbra hágunk, nem zárkozhatunk el attól a tényről, amely miatt éppen legkiválóbb építőművészeink panaszkodnak, t. i. hogy az építészek kiképzése túlságos mértékben technikai irányú s a művészi szempontok elhanyagolódnak. Szerencsénkre az államkormányzat újabban mindig több és több művészegyeniséget alkalmaz kiegészítőül a technikai főiskolákon. Sajnálom, hogy nem mint rendes tanárok vannak alkalmazva, mert meggyőződésem, hogy ez esetben a diplomának a vizsgázó ifjuság előtt sokkal nagyobb becsé volna. Ez azonban mellékes. Az a fontos, hogy a modern kor az építész elé egészen új feladatokat állít; ez a lakáskérdés reformja, amelynek hátterében egész sora húzódik meg a szociális kérdéseknek. Annak a szüksége, hogy a csekély tartalmú erszény számára is lehessen külvárosokban vagy a környéken családi házakat építeni, annak a szüksége is, hogy a lakóházak ne csak külső, homlokzati részükben, de belsejükben is művészien egységesekké alakuljanak. Kell, hogy építészeinknek olyan legyen a képzettsége, hogy feladatuknak művészi oldala tudásuknak egyik részévé váljék. Ám rendeltetésüket teljesen csupán akkor tölthetik be, ha már a főiskolákon megtanulják azt, hogy a megrendelő pénzével takarékosan kell bánniok, s hogy az igazi építésznek egyedül csak az lehet az irányítója, hogy mentől szerényebb eszközökkel mennél nagyobb, mentől magasabb szociális hasznahajtást érjen el.

Dr. Gerschel képviselő úr azt mondta, hogy különösen kivételi szempontból nem tartja a nemzeti jellemvonások erős kidomborítását szükségesnek. Én azt, hogy a termelő a vásárlónak igényeihez részben alkalmazkodni igyekszik, természetesnek találom, de a kivételtől eltekintve, szerény nézetem szerint, a nemzeti stílus keresése egészen

külön úton halad. Használnom kell a stílus szót, mert legkiválóbb szakíróink élnek vele. Én a nemzeti jelző alatt olyan stílust értek, amelyet a német iparművészet különálló, egyéni munkák tömegének közös szelleméből alkot, s ha ez megtörténik, akkor a termelőt követni fogják a fogyasztók, másképp azonban nem hiszem, hogy így legyen. A Norddeutscher Lloyd, amidőn új hajóinak belső kiképzését elsőrangú német művészekre bízta, még tovább megy. Messze világrészekbe viszi tudásunk büszke eredményét, s ha szerény keretekben is, de azért fárad, hogy iparművészetünknek új piacot nyisson meg. Hiszem, hogy ily irányú nagyobb munkával sikerülne számunkra a külföldön az angolok és franciák mellett becsületes pozíciót szerezniünk.

A beszédem végéhez értem, uraim. Az általam vázolt mozgalommal ama legjobb régi korokhoz akarunk csatlakozni, amelyek a nürnbergi, a danzigi stílusban, meg a Lajosok ismert stílusában érték el legpregnansabb kifejezésüket. Ellenfeleink ugyan azt mondják, hogy az egész irány divatnál nem egyéb. Erre csak annyit jegyzek meg, hogy ami csakugyan divat belőle, azt a művészet és a nép egyformán eltaszítja magától, s nem marad meg semmi más, mint ami a legszigorúbb értelemben hasznosnak, gyakorlatinak, művészinek bizonyul. A parlament e tárgyban természetesen nem hozhat határozatot, s tőlem, mint csendes szemlélőtől, távol áll, hogy határozott ítéletet mondjak. Egyedül a Heydebrand képviselő úr szavait idézem: »Mi azért vagyunk itt a parlamentben, hogy a népelet kérdéseiben állást foglaljunk s a megoldásnak azt a módját hámozzuk ki, amely tekintet nélkül pártokra vagy egyéni érdekre, hazánk egyetemes kultúrsvonalát szolgálni képes.« (Igaz. Úgy van.)

Az egyes egyéniségek, a művészek, a szakbeli kitérőségek legjobb tudásuk szerint tegyék meg kötelességüket, tegyék meg divatszeszélyektől teljesen függetlenül. Az állam azonban kell hogy ezt a legbelsőbb magjáig egészségesnek látszó irányt intézményeiben kövesse. S ameddig tényleg új stílus megteremtéséért folyik a munka, addig nem lehet más az eredménye, mint Németország kulturális újjászületése... Hogy rámutassak a mozgalom jelentőségére, — egyedül ez volt a célom. (Az egész ház tapsol.)

